

СОЦИАЛНА РАБОТА С ОБЩНОСТТА НА МЛАДЕЖИТЕ

Красимира Петрова

Младежите могат да бъдат определени като самостоятелна група по силата на няколко причини: първо, във възрастов план това са хора, които са навършили пълнолетие, но все още не са така активни в професионален и личен план, както са хората в ранна, средна и дори късна зрялост. Периодът 18–30/35 години е бурен за личността, въпреки че по интензивност на настъпващите промени не може да се сравнява с юношеството. Може да се твърди, че в този обхват настъпват съществени изменения, свързани преди всичко с промените в професионален план – избор на професия, професионална подготовка и професионално образование, разширяващ се приятелски кръг, в който водещи са социалните интереси, налагаща се интимност във взаимоотношенията, поява и отглеждане на деца, търсене на жилище и т.н. В социално-политически и икономически аспект във визириания възрастов период също се наблюдават стабилизиране на позициите по политически въпроси, търсене на възможности за икономическа самостоятелност, социално израстване. Младежите представляват социално-демографска група, която преживява период на социално съзряване и дори приключване на този процес, чието положение в обществото в значителна степен се отразява на бъдещата икономика на страната.

Целта на тази статия е да се очертаят специфичните характеристики на социалната работа в общността с младежи в неравностойно социално положение в България, като могат да се отбележат някои притеснителни характеристики, свързани с младежите и тяхната роля в обществото:

- Намалява броят на младежите поради емиграция.
- Значителен брой от оставащите в страната или учат във ВУЗ, което ги прави неработещи или още по-тревожна тенденция – нямат средно, дори основно образование, което ги прави неконкурентно способни на пазара на труда.
- Обезличава се ролята и значението както на общото, така и на професионалното образование – въпреки наличието на определена специализация, много от работните места се заемат от неквалифицирани кадри.

- Дори и при наличие на подходящо образование и професионална подготовка липсва съвременяване на знанията и умения при промяна на социално-икономическата ситуация – непригодност на образователна система към новите условия на труд.

- Увеличават се асоциалните прояви вследствие безработица, неорганизирано и структурирано свободно време.

Можем да обобщим, че за младите хора в страната проблемите са най-значими в личностен план – нужна им е социална сигурност, за да могат да имат перспективи, социални ориентири, мечти и надежди. А това в още по-голяма степен се отнася за хора, които обществото е отрекло, отрича и те страдат от ефектите на социалната изолация поради етиктирането им като рискови.

Един от основните компоненти и задачи на работа с младежи е изучаването на техните реални потребности, за да се сформират и подходящи социални услуги (Основы социальной работы, 2003, 240), между които са: професионална подготовка, образование и квалификация; сексуална и брачна консултация; обучение в правата на човека, общечития за първоначално пребиваване, нови работни места, по-адекватно заплащане.

Подобно проучване предполага създаването на следните социални услуги, които могат да помогнат за социалната и психологична подкрепа, особено на деца и младежи в риск: създаване на центрове за подкрепа на жизнения стандарт на младите хора, а това означава комплект, пакет от услуги; съобразяване с младежката субкултура и промените, които настъпват в движенията на младите хора; създаване на интердисциплинарни програми, които да включват различни държавни и неправителствени организации, имащи отношение към младежите; създаване на система от социално обслужване на младежите на министерско равнище; открояване на факторите за асоциални прояви и превенция на асоциалното поведение; оказване на спешна помощ и подкрепа на млади хора в непосредствен риск при правилна оценка на риска; работа, насочена към формиране на автономност и самоконтрол над живота; създаване на условия, които въпреки социалното неблагополучие, да съхранят достойнството на младежите и самоуважението им; създаване на информационна система по въпроси, които са от първостепенно значение за младите хора – трудова заетост, възможности за живеене, включване в различни социални дейности и т.н. (Социальная работа: теория и практика, 2002, 240).

Социалната работа с общностите е процесът на подпомагане на хората да подобрят тези общности, предприемайки колективни действия. (Обучителни материали по „Социална работа с деца и семейства”, базови модули, 2003).

Хората, работещи с общностите са обикновено служители, получаващи трудово възнаграждение, които могат да изпълняват широк кръг функции, т.е. работата с общността може да приема много различни форми.

Същността на работата в общността се състои в оказване на помощ на хората, които са членове на географски обособени общности (населени места) или на групи в нужда, да постигнат нещо повече, като в този процес те се явяват активната страна и развиват нови умения и увереност.

Видовете социална работа с общността се преплитат, но все пак може да се открият следните форми:

- Подходът на развитие на общността се състои в подпомагане работата на съществуващите групи и оказване на помощ на гражданите да сформират нови автономни такива. Този подход е основан на обективността на специалистите и предполага “недиректната” им намеса в решенията на хората относно предмета на тяхната активна позиция.

- Подходите, свързани със социално планиране, предполагат, че специалистите по работа в общността осъществяват връзка директно с органите, които формулират политиката и организациите, предоставящи услуги, с оглед съобразяване на решенията и дейността им с конкретни нужди на общността (и подобряване ефективността на услугите/политиките).

- Подходът на самопомощ предполага използване/развиване на наличните ресурси в общността, напр. социални мероприятия, игрови схеми, младежки клубове, социални клубове за възрастни хора, женски групи, фестивали и пр.

- Подходът за оказване на влияние включва мерки за адаптиране на политиката на външни организации и за осигуряване на достъп до предоставяни от тях ресурси. Този подход включва кандидатстване за безвъзмездни помощи, ефективно използване на възможностите, които предоставя системата, съвместна работа по провеждане на кампании и мерки на гражданска активност.

- Социалната работата с най-обща насоченост в общността се осъществява от служители, които са компетентни в различни области – спорт-

ни събития, заетост, отдиш, жилищно настаняване, които могат да работят с всякакви групи, независимо от това за коя служба или организация работят.

- Специализираната работа в общността предполага разширяване и усъвършенстване на услугите с активното участие на потребителите. Служителите, които осъществяват подобни дейности, обикновено работят по конкретни проблеми или с конкретни категории хора.

Класическата функция на работата в общността е свързана с предоставяне на възможност, ръководство, катализиране или създаване на подходящи условия, като служителят, извършващ работа в общността, работи с групата, консултирайки нейните членове как да изпълняват целите, които са си поставили. Този метод на работа се нарича “недиректен”.

В други случаи специалистът може да изпълнява една в по-голяма степен лидерска или организираща роля в групата, обикновено когато дейността ѝ се ръководи от цели, свързани с крайния продукт и членовете ѝ нямат необходимата мотивация и умения.

В практиката специалистът може да съвместява или сменя тези две функции в процеса на работата си или дори в рамките на една среща.

Могат да се изпълняват и други функции, като: на посредник, застъпник; на консултант за решаване на проблемни ситуации, на експерт.

Като реакция на обновяване на социалната политика и практика, по правилника на прилагане на Закона за социално подпомагане в България, в контекста на специализираната работа в общността, предлаганите услуги, които могат да бъдат съотнесени към младежите в рисковата ситуация са: личен асистент, социален асистент, домашен помощник, дневен център, домашен социален патронаж, център за социална рехабилитация и интеграция, център за настаняване от семеен тип, център за временно настаняване, център за обществена подкрепа, социално професионален учебен център, преходни жилища, защитени жилища, наблюдавани жилища, кризисен център, приюти, обществени трапезарии, които са предпоставка за деинституционализация и социална интеграция на хора в риск (Социална закрила и социални услуги – нормативни актове, 2007).

Един от основните принципи на помагачия процес е спазването на комплексността, разбирана като мобилизиране на всички ресурси, с акцент върху дейността на социално помагачите институции, ангажирани с младежите в риск. Реално това означава създаване на междуинституционални екипи, чиято роля е подкрепа и помощ на нуждаещите се,

всеки според своите компетенции. За да се осъществи практическата реализация на замисъла, е необходимо да се отчетат някои пречки, които затрудняват социалната работа с младежите. Те са посочени от Хю Бар като **бариири** от различен характер (Социална работа – антология, 2007, 296–301):

- организационни бариири, отнасящи се преди всичко към ролята на държавата като обединяваща дейността на допълващи се институции – този процес е възпрепятстван, тъй като в нашата страна различни министерства носят отговорност за институции със сходна дейност, различните служби работят по различни закони, наредби и постановления, промените в социалната политика в последните десет години настъпват твърде бързо, а администрацията бавно се адаптира към тях, в много държавни институции са създадени дублиращи звена и отдели, които контролират дейността на социалните служби и това определено създава хаос и предпоставки за неразбиране, дори конфликтни ситуации;

- социални бариири, които се основават на социалния престиж на помагачите професии – ясно е, че за да си социален работник или психолог, или учител, възпитател, е необходимо специализирано образование във ВУЗ. Съществуват и ясно изработени длъжностни характеристики на професиите на специалистите, работещи с млади хора, но практиката сочи друго – неквалифицирани кадри, хора от други специалности са заели работните места; втори проблем – текучество на младите кадри и застаряващ социално-педагогически контингент (младите професионалисти не успяват да се адаптират към една сравнително по-тежка работна ситуация); допълнителен мотив за напускане е липсата на достатъчно средства за реално изпълнение на ролята в институцията, както и ниско заплащане за положен труд; трето – социалният имидж на работата с младежи в риск е такъв, че не мотивира за кариерно развитие точно в тази насока, напротив, непристижно е да се назове работното място, поради негативния резонанс относно контингента. Всичко това води до нежелание да се включват работещите от институцията в междудисциплинарни екипи и дори затваряне на възможностите външни хора да помогнат за подобряване на работата в нея;

- образователни бариири – работата в екип предполага, макар и елементарни, познания в различни, но сходни по насоченост области. А това налага допълнително образование и квалификация, за да могат специалистите да говорят на сходен език и да влагат в изказванията си еднакъв смисъл. Казаното поставя въпроси, отнасящи се преди всичко

до търсене преосмисляне на общообразователната подготовка още от студентската скамейка и поставянето на принципите на междуинституционалния диалог с въвеждането на интердисциплинарни научни области;

- институционални бариери – правителствената социална политика определя и тяхното наличие – липсата на адекватни мерки за защита на социално слабите хора в страната е причина за институционално отдалечаване на сходни по дейност системи и организации. Безсилието, обезверяването, честите промени, бумашината се превръщат във врагове на идеята за обединение и екипност.

А нуждата от екипност е безспорен факт, който дори не следва да бъде коментиран – това ще позволи на младежите наистина да бъдат в центъра на помагачия процес, да бъде обгрижвани, защитени, закриляни от специалисти, ангажирани с проблемите им, ще се спазва комплексният принцип, ще се даде възможност за интерпретиране на проблемните области от всички страни и отчитане на техните възможности и способности, ще се мобилизират наличните ресурси в обществото. Основните проблеми са, че няма воля за създаване на екипи, че няма нагласа за съвместна дейност и че няма предвидени средства за организация и формиране на екипи. Участието в екип интегрира помагачите към общността, подпомага квалификацията им и активира самата общност да се мобилизира за отстояване на своите права и задоволяване на своите потребности. Споделянето на обща цел и чувството за принадлежност спомага за по-лесното сплотяване и по-високата продуктивност, защото в общността всеки разчита и се ползва от силата и възможностите на всички останали. Взаимната зависимост мотивира хората да се допълват, сътрудничат, кооперират и подпомагат, а това изгражда екипна култура.

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

1. Учебителни материали по „Социална работа с деца и семейства”, базови модули. С., 2003.
2. Основы социальной работы. М., 2003.
3. Социална закрила и социални услуги – нормативни актове. С., 2007.
4. Социална работа – антология. С., 2008.
5. Социальная работа: теория и практика. М., 2002.

СОЦИАЛНА РАБОТА С ОБЩНОСТТА НА МЛАДЕЖИТЕ

КРАСИМИРА ПЕТРОВА

Резюме

Статията засяга специфичните особености на социалната работа с младите хора в тяхната общност, фокусирайки се върху затрудненията при адаптацията на младите хора в неравностойно социално положение и възможностите на работата в общността за тяхната социална интеграция. Статията определя и бариерите при оказване на помощ и подкрепа, за да се превърнат в равноправни членове на обществото.

SOCIAL WORK IN YOUTH COMMUNITIES

KRASSIMIRA PETROVA

Summary

Abstract: The paper treats the specifics of social work with young people in the community focusing on socially disadvantaged young people and the opportunities that community work provides for their social integration as equal citizens. The paper outlines the barriers hindering their adequate social presence.

Key words: young people, social inclusion, social work barriers, social work in the community, socially disadvantaged young people.